

Сучасні виклики в судовій експертизі в умовах воєнного стану

Олександр Козлов

Науково-дослідний центр судової експертизи у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності, м. Київ, Україна, e-mail: 1961.alex.kozlov@gmail.com

Роман Момот

Канд. техн. наук, Науково-дослідний центр судової експертизи у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності, м. Київ, Україна, e-mail: mrmm@meta.ua

Володимир Чупрун

ННЦ «ІСІ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, e-mail: chvt5676@gmail.com

Агресія Російської Федерації проти України призвела до уточнення об'єкту та предмету дослідження у військових експертизах. Запропоновано доповнення, які дадуть змогу судовим експертам проводити дослідження на основі принципів законності, незалежності, об'єктивності та повноти дослідження.

Ключові слова: воєнний стан; військова експертиза; міжнародне гуманітарне право.

Current Challenges in Forensic Examination Under Martial Law

Oleksandr Kozlov, Roman Momot, Volodymyr Chuprun

The Russian Federation's aggression against Ukraine has underscored the need to specify the object and subject of research in forensic military examinations. The authors have proposed amendments that would enable forensic experts to conduct research based on the principles of legality, independence, objectivity, and completeness of research.

Keywords: martial law; military examination; international humanitarian law.

У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації (далі — РФ) проти України, Указом Президента України було введено в дію правовий режим воєнного стану [1], що дало змогу сконцентрувати всі зусилля нашої країни на протистоянні агресору. Не виключенням є і науково-дослідні установи судової експертизи Міністерства юстиції України, які розпочали проведення судових експертиз відповідно до процесуальних документів, складених уповноваженими особами (органами), які пов'язані з дослідженнями дій збройних сил РФ проти суверенітету та територіальної цілісності України з порушенням норм міжнародного гуманітарного права.

Актуальність цього підтверджено виступом Президента України на Копенгагенському демократичному саміті, присвяченому питанням захисту України, протистояння авторитарним силам в світі та побудові альянсу демократій [2].

Під час організації та проведенні судових експертиз співробітниками науково-дослідних установ, які пов'язані з дослідженнями дій

збройних сил РФ проти суверенітету та територіальної цілісності України з порушенням норм міжнародного гуманітарного права, створюються неспецифічні для військових експертиз об'єкти та предмети дослідження.

Виникає протиріччя між поставленим завданням судовому експерту в процесуальному документі (постанові, ухвалі) та невідповідністю зі змістовою частиною нормативних актів і відсутністю завдань та методик в Реєстрі методик проведення судових експертиз [3] щодо проведення судових експертиз (досліджень) зі встановлення обставин застосування та дій збройних сил РФ проти України як країни агресора.

Основні завдання військової експертизи згідно з Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (далі — *Рекомендації*) [4]: «встановлення обставин застосування та дій військових формувань; встановлення обставин, що призвели до

настання тяжких наслідків, загибелі людей (військовослужбовців, працівників Служби безпеки України, Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших представників міністерств і відомств, цивільного населення), втрати озброєння, військової техніки, об'єктів державної влади та інфраструктури, особистого майна громадян під час застосування військових формувань; встановлення відповідності дій (бездіяльності) посадових осіб вимогам керівних документів (покладених обов'язків)».

Судові експерти за напрямом військових експертиз на цей час досліджують обставини застосування та дії військових формувань, утворених відповідно до законів України.

Водночас у розділі IX Рекомендацій [4] відсутній орієнтовний перелік питань щодо встановлення (відповідно до норм міжнародного гуманітарного права) обставин застосування озброєння та військової техніки та дій військових службових осіб збройних сил Російської Федерації під час агресії проти України.

Закон України [5] визначає, зокрема, правові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки. Тому виникає необхідність удосконалити нормативні акти та внести такі зміни у розділ IX «Військова експертиза» Рекомендацій.

П. 9.1 доповнити другим абзацем: «Встановлення відповідно до норм міжнародного гуманітарного права обставин застосування озброєння та військової техніки та дій військових службових осіб збройних сил інших держав під час агресії проти України, що призвели до загибелі та поранення громадян, руйнування об'єктів критичної та цивільної інфраструктури».

П. 9.2 доповнити питаннями:

«Якими договорами міжнародного гуманітарного права щодо обмеження засобів і методів ведення воєнних дій визначено діяльність військових службових осіб збройних сил інших держав під час ведення війни проти України?

На яких військових службових осіб збройних сил іншої держави було покладено планування операцій (бойових дій), підготовку та застосування з'єднань, військових частин

(підрозділів), озброєння та військову техніку для виконання бойових завдань (розпоряджень) щодо завдання ракетно-бомбових ударів (зокрема, використовуючи безпілотні літальні апарати), ракетних пусків та артилерійських обстрілів по об'єктах критичної та цивільної інфраструктури в Україні?

Чи відповідали нормам договорів міжнародного гуманітарного права дії військових службових осіб збройних сил інших держав під час ведення війни (бойових дій) проти України?

Чи перебувають їх дії у причиново-наслідковому зв'язку з настанням наслідків, що призвели до загибелі та поранення громадян, руйнування об'єктів критичної та цивільної інфраструктури?»

Акцентуємо увагу, що доповнення основних завдань і питань військової експертизи викладено без конкретизації країни-агресорки з метою оптимізації подальшого використання під час проведення військових експертиз (досліджень).

Підготовка судовими експертами обґрунтованих та об'єктивних відповідей на поставлені питання у постанові слідчого (ухвалі суду) ускладнена або унеможливлена через відсутність у матеріалах кримінального провадження:

- оригіналів або завірених у встановленому порядку копій (витягів) документів, які регламентують діяльність органів військового управління збройних сил інших держав, документів військового (бойового) управління;
- достовірної та конкретної інформації про військових службових осіб збройних сил інших держав, які здійснювали планування операцій (бойових дій), підготовку та застосування з'єднань, військових частин (підрозділів) щодо завдання ракетно-бомбових ударів (зокрема, використовуючи безпілотні літальні апарати), ракетних пусків та артилерійських обстрілів по об'єктах критичної та цивільної інфраструктури в Україні: військове звання, посада, ім'я та прізвище, належність до оперативно-стратегічних, оперативних, оперативно-тактичних угруповань, з'єднань і військових частин (підрозділів) тощо.

Тому проведення судової експертизи через агресію інших держав проти України повинно

базуватися на нормах міжнародного гуманітарного права, а основою доказової складової постанови (ухвали) має бути інформація про злочинну діяльність іншої держави проти України.

Отже, запропоновані зміни та доповнення у розділ IX «Військова експертиза» Рекомендацій [4] дадуть змогу судовому експерту скласти висновок, що є процесуальним джерелом доказу [6] для подання обвинувального акту до судової інстанції.

Перелік джерел посилання

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 {затв. Законом України від 24.02.2022 р. № 2102-IX} (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 29.02.2024).
2. Росія знівельовала всю боротьбу за ядерне роззброєння у світі,— Зеленський / Цензор. НЕТ. 10.06.2022. URL: <https://censor.net/ua/p3347157> (дата звернення: 29.02.2024).
3. Реєстр методик проведення судових експертиз Міністерство юстиції України / Міністерство юстиції України. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua> (дата звернення: 29.02.2024).
4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 29.02.2024).
5. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 29.02.2024).
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 29.02.2024).